

YOKSULLUKLA MÜCADELEDE TÜRKİYE'DEKİ BELEDİYELERİN SOSYAL YARDIM FAALİYETLERİNE İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME*

AN ASSESMENT ABOUT SOCIAL ASSISTANCE ACTIVITIES OF MUNICIPALITIES IN TURKEY FOR ALLEVIATING POVERTY

Emin GİTMEZ¹

Öz

Yoksulluk tüm Dünya'da yaygın olarak görülen önemli bir toplumsal sorundur. Yoksulluğu tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmamakla birlikte, toplum kesimlerinin gelir kaynaklarını çeşitlendirerek ve gelir seviyelerini yükselterek yoksullukla mücadele edilebilir. Türkiye'de yoksullukla mücadelede en temel politika aracı sosyal yardımlardır. Sosyal yardımların toplumsal gelir dağılımı üzerindeki etkisinin ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Türkiye'de yardımların düzensiz dağıtılması, yardım başına verilen tutarın düşük olması, yardım kuruluşları arasındaki iletişim eksikliği yardımların etkinliğini azaltmaktadır. Kamu tarafından verilen sosyal yardımlara ilişkin işlemler merkez ve yerelde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlarca yürütülmektedir. Yereldeki sosyal yardım faaliyetlerinin neredeyse tamamı belediyeler vasıtasıyla yerine getirilmektedir. Uygulamada belediyelerin sosyal yardımların dağıtımını konusunda şeffaf olmadığı değerlendirilmekle birlikte yardımların yararlanıcılara dağıtımında kayırmacılığın ön plana çıktığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Sosyal Yardım, Belediye, Sosyal Belediyecilik.

Abstract

Poverty is an important social problem that is common all over the world. Although it is not possible to eliminate poverty completely, poverty can be tackled by diversifying the income sources of society segments and increasing their income levels. The impact of social assistance on social income distribution differs from one country to another. In Turkey, uneven distribution of the assistance, low amount given per assistance and lack of communication between relief agencies reduce the effectiveness of the assistance. Transactions regarding social assistance provided by the public are carried out by institutions and organizations operating both in the center and locally. Almost all of the social assistance activities at the local level are carried out by municipalities. In practice, it is considered that municipalities are not transparent about the distribution of social assistance, it has been observed that nepotism comes to the fore in the distribution of assistance to beneficiaries.

Keywords: Poverty, Social Assistance, Municipality, Social Municipality.

1. Dr. Uzman, İnönü Üniversitesi-Karacadağ
Kalkınma Ajansı, gitmezemin@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-6678-2506>

Makale Türü **Article Type**
Derleme Review Article

Başvuru Tarihi/Application Date
15.10.2020

Yayına Kabul Tarihi/Acceptance Date
10.12.2020

DOI
10.20875/makusobed.810933

* 18-19 Temmuz 2020 tarihleri arasında İzmir'de düzenlenen 5. Uluslararası Avrupa Sosyal Bilimler Kongresinde sunulmuş özet bildirinin genişletilmiş hâlidir..

Bu makaleye atıf yapmak için:

Gitmez, E. (2021). Yoksullukla mücadelede Türkiye'deki belediyelerin sosyal yardım faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme. *MAKU SOBED*, (33), 12-26. <https://doi.org/10.20875/makusobed.810933>

EXTENDED SUMMARY

The boundaries of poverty, its size in the country, and its effects on people's lives differ according to structure, economy, and are based on calories. Although poverty can be defined in different ways, it has a similar appearance in almost every country. Poverty is the inability to reach an economic income that can meet the minimum living conditions. This is the simplest definition of poverty. Apart from that, poverty is generally expressed as the state of being deprived of material resources and opportunities, and sometimes as the state of being deprived of social, political and cultural resources and opportunities. Poverty is not unique to the individual. The state of being lack of basic necessities, shelter, heating, protection, etc. that will maintain the minimum life level of a people at the lowest level is expressed as poverty.

Social assistance provides a solution to the problem of not satisfying the basic needs seen due to poverty. It aims to bring the segments of society in economic deprivation to a level where they can meet their own needs as soon as possible. Although the target group of social assistance is all poor, the severity of the material deprivation experienced by each poor and the structural form of poverty are different, so it is subjected to a dual distinction. The target group in the first group is classified as traditional social assistance beneficiaries, and the target group in the second group is classified as new social assistance beneficiaries.

The number of social assistance beneficiaries is scattered across the country. Therefore, it does not seem possible to fully carry out social assistance activities without the support of local governments. Municipalities in Turkey increased powers for social assistance and services in the 1980s. In these years, they took important roles in alleviating the new type of urban poverty that started to be seen with migration in city centers. Establishing the necessary legal infrastructure for social assistance services and increasing budget resources have strengthened the hand of the municipalities in this area. After this date, municipalities started to stand out more than central organizations in social assistance practices. These effects also continued to be seen in the 2000s. Since the administrative bodies of the municipalities came to power by election, the concept of social municipalism has been moved to a more important point for political actors in order to sustain the support of the society. Because every assistance is actually considered as a vote won.

In the Strategic Plan prepared by the Prime Ministry General Directorate of Social Assistance and Solidarity for the years 2009-2013, it was considered "the absence of a common database of public institutions and NGOs providing social assistance services, avoiding data sharing, lack of common terminology, the existence of many institutions and organizations operating in the field of social assistance and this leads to duplication in assistance, Inadequate cooperation between public institutions operating in the field of service and municipalities, resulting problems, municipalities' social assistance activities are largely similar to Foundations, Municipalities are largely against the use of common databases with SYDVs and NGOs " as a threat under the current situation analysis heading (SYDGM, 2009).

Kerman and Çiçek (2009) revealed that Isparta Municipality makes political discrimination in the provision of services, municipal officials do not act impartially in determining the neediness criteria, the reason for the increase in services is voting anxiety, individuals cannot benefit from these activities sufficiently and what has been done is to reduce poverty in their study on the perception of individuals benefiting from social assistance services of municipalities.

Tiyek (2012) determines the appropriate beneficiaries depending on the criteria when making social assistance, the criteria for determining the amount of social assistance distributed for each person, how much the amount of the budget allocated for social assistance over the years, and the social assistance of the beneficiaries. He stated that it is not clear whether the data is shared with other institutions or not. He also stated that while determining the beneficiaries of social assistance, municipal administrations act with a "clientalist and nepotist" approach rather than a "rights-based approach", that municipalities are administrative institutions of a political nature, and especially the election mechanism gives the municipal institution a political identity in his study.

Results and Conclusions

In this study, the role of municipalities in the fulfillment of social assistance policies and social assistance activities for poverty reduction has been revealed. An evaluation has been made about the problems created by the role of municipalities in the current social assistance system and the related solutions.

Municipalities are not primarily responsible for social assistance activities. Since the assistances provided by the municipalities are made partisanly without adequate planning and monitoring the results, it causes a serious waste of resources and duplication. Municipalities act freely, far from supervision, ignoring the principle of accountability and involving political myopia in social assistance activities. It is not known exactly what the amount of their assistances is, to whom the assistance is provided, what the conditions are required to benefit from the assistance. Therefore, even though it is a public institution, municipalities which are a political institution, should be prohibited from providing social assistance with a legal regulation.

1. GİRİŞ

Yoksulluğun tarihi insanlığın tarihi ile eş zamanlı bir başlangıca sahip olsa da yoksulluğun bir sorun olarak kabul edilerek anlamlandırılıp mücadele edilmesinin tarihi 16 yüzyıla kadar uzanmaktadır (Şener, 2010). Yoksulluk, kurumsal ya da bireysel anlamda nasıl tanımlanırsa tanımlansın tüm dünyanın ortak bir sorunu olarak topyekûn mücadele edilmesi gerekli önemli bir olgudur. Bir olgu olmasının yanında hem gelişmiş hem de geri kalmış ülkelerde yaygın olarak görülen sosyal, ekonomik, siyasi- hukuki ve kültürel alanda sonuçlar meydana getiren çok boyutlu bir sorundur. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) yoksulluğa ilişkin olarak insanların eş anlı olarak kaç yoksunluk yaşadığını, bu yoksunlukların yoğunluğunu ve etkisini ele alan Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksini (ÇBYE) geliştirmiştir. Bu çalışma yoksulluğun çok boyutlu olması gerçeğini doğrulamaktadır. Dünya genelinde var olan 1,3 milyar çok boyutlu yoksul insan eğitim, sağlık ve yaşam standartlarındaki ağırlıklandırılmış göstergelerin en az üçte birinde yoksunluk yaşamaktadır (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2020).

Yoksullukla mücadelede en yaygın kullanılan ve toplumsal açıdan en etkili sonuçlar ortaya çıkaran sosyal politika aracı sosyal yardımlardır. Sosyal yardımların yapılma amacı toplumun yoksul kesimlerinin ihtiyacı olan maddi gereksiniminin geçici olarak karşılanmasıdır (Barrientos, 2016, s. 159). Endüstrileşmiş refah devletleri de kendi gelirlerinin önemli bir kısmını bir sosyal politika aracı olarak kullanarak gelirin yeniden dağılımını sağlarlar (Behrendt, 2002, s. 10). Sosyal yardımlar genel olarak ayni ve nakdi şekillerde yapılmaktadır (Currie and Gahvari, 2008). Türkiye’de belediyeler tarafından yapılan yardımların büyük bölümü başta gıda yardımları olmak üzere ayni yardım şeklinde yapılmaktadır. Yapılan sosyal yardımların toplam bütçe tutarı, sağlanan yardımın türü ve faydalanıcı kişi başına ödenen miktar ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir (Üçışık, 2013).

Devletin sosyal politikayı geliştirme amaçlı sosyal hizmet ve yardım gibi araçlar kullanması kamusal müdahale olarak değerlendirilebilir. Devlet bu müdahaleyi “*mevzuat*” ve “*kurumlar*” eliyle yapmaktadır (Tuna ve Yalçıntaş, 1991, s. 5). Sosyal politika ile uyumlu olarak kurumların yapacakları faaliyetlerin ana çerçevesi hukuki düzenlemelerin yapılması ile sağlanır. Kurumlar bu düzenlemelere uygun olarak kendilerine tanınan görev ve yetki sınırları içerisinde sosyal yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır. Türkiye’de yoksullukla mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından (SYDV) sonra en önemli kurumsal aktör belediyelerdir. Ülkelerin tarih ve kültürel farklılıkları devlet yönetiminin bir parçası olan yerel yönetimlerin, sosyal politika uygulamalarında da farklılığa neden olmaktadır. Yerel yönetimlerin yoksullukla mücadelede sahiplenmiş olduğu pozisyon herhangi bir yasal dayanağa bağlı olmadan yöneticilerinin kendi inisiyatiflerine bağlı olarak almış oldukları kararlara bağlı olarak şekillenmemektedir. Yerel yönetimlerin özellikle belediyelerin bu kapsamda yapmış oldukları tüm iş ve işlemlerin istinat noktası kendi kuruluş kanunlarıdır. Örneğin, 5393 sayılı Belediye Kanununun 14. maddesinde belediyelerin sosyal politika amaçlı sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerinde bulunabileceği belirtilmiştir (Belediye Kanunu, 2005). Ceren ve Erdem (2019, s. 35) Kahramanmaraş özelinde sosyal yardım faydalanıcıları üzerine yaptıkları bir çalışmada yararlanıcıların büyük çoğunluğunun (%72,7) sadece SYDV ve belediye gibi kamu kurumlarından yardım aldığını ortaya koymuştur. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın 2018 yılı verilerine göre sosyal yardım faaliyetlerinin yerine getirilmesinden birinci dereceden sorumlu olan ve ülke genelinde her il ve ilçede faaliyet gösteren SYDV’lerin 2018 yılında yaptığı sosyal yardımların tutarı 28.973.650 Türk lirasıdır. Belediyelerin yapmış olduğu sosyal yardım tutarı ise 4.821.827 Türk lirasıdır (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020). Bu tutar SYDV’ler tarafından yapılan sosyal yardım tutarından sonra en yüksek miktara karşılık gelmektedir. Belediyeler, sosyal yardımların yoksul kesimlere yerelde sağlanmasında merkezi yönetimin ana paydaşlarıdır. Bu durum yardımların kamusal olarak ilk elden yararlanıcılara ulaşmasını, kamu otoritesinin sosyal sorunlara müdahalesinde daha hızlı ve kolay hareket etmesini de beraberinde getirmektedir. Bu yardım tutarının kaç kişiye dağıtıldığı, hangi sosyal yardım faaliyetleri için harcandığı (aile, barınma, gıda, engelli vb.), hane başına ne kadarlık bir meblağ verildiği, kimlere verildiği, yardımlardan yararlanmak için gerekli şartların ne olduğu, aynı kişiye birden fazla kez yardım yapılıp yapılmadığı konuları hakkında kamuoyuna tatmin edici bir bilgi verilmemektedir.

Bu çalışmada, yoksulluğun bir sorun olarak önemi, yoksulluğun azaltılmasına yönelik sosyal yardım politikaları ile Türkiye’deki belediyelerin sosyal yardım faaliyetlerinin yerine getirilmesinde sahiplendiği role ilişkin bir araştırma yapılmıştır. Belediyelerin mevcut sosyal yardım sistemindeki rolünün yarattığı sorunlar ve çözüm önerileri hakkında bir değerlendirmede bulunulmuştur.

2. KAVRAMLAR VE TEORİK ARKA PLAN

2.1. Yoksulluk

Yoksulluk, kişinin asgari yaşam koşullarını sürdürebilecek maddi güce erişememesi durumudur. Bu tanım yoksulluğun herkesçe bilinen en genel tanımıdır. Objektif kriterler esas alınarak yapılmış genel bir yoksulluk tanımı bulunmamaktadır (Yaşar, 2009). Kişi ve kurumlar içinde buldukları durumun şartlarına göre yoksulluğa ilişkin farklı tanımlamalar yapmışlardır (Aktan ve Vural, 2002). Yoksulluk en bilinen haliyle kişinin içinde bulunduğu maddi yaşam olanaklarına ilişkin bir konudur. Yoksulluğun kavramsal tanımlamasının ve yoksulluktan ne anlaşılması gerektiğinin zorluğu kavramın çok boyutlu karmaşık bir niteliğinin olmasından kaynaklıdır. Bu durum yalnızca yoksulluk kavramının tanımlanmasını güçleştirmemiştir. Aynı zamanda yoksulluğun farklılaşmış çeşitlenmesine de neden olmuştur (Kalaycı, 2019). Genel olarak yoksulluğun iki türü vardır. Bunların ilki mutlak yoksulluk, diğeri ise göreceli yoksulluktur. Mutlak yoksulluk, bir insanın yaşamını sürdürmesi için gerekli asgari seviyedeki günlük kalori ihtiyacını karşılayabilecek seviyede aynı ve nakdi gelire sahip olmama durumunu ifade eder (Aygen, 2016, s. 5). Göreceli yoksulluk ise kişinin içinde bulunduğu toplumun ortalama gelir seviyesine bağlı olarak belirlenen yoksulluk sınırını ifade etmektedir (Kılıç ve Çetinkaya, 2012, s. 94).

Yoksulluğa neden olan faktörlerin sayısı yoksulluğun çok boyutlu bir sorun olmasına benzer olarak çok sayıdadır. Yoksulluğun dinamik bir sorun olarak ekonomik ve toplumsal şartlara göre sürekli değişim göstermesi nedenlerin çeşitli olmasında önemli ölçüde pay sahibidir. Yoksulluğun nedenlerine ilişkin öne sürülen teorilerde iki karşıt görüşün varlığından söz edilebilir. Bu teorilerin ilki yoksulluğun nedenlerini bireysel faktörlere bağlarken ikincisi ise toplumsal faktörlere bağlamaktadır. Zastrow, yoksulluğun nedenlerine ilişkin bireysel ve toplumsal nedenleri “yüksek işsizlik oranı, fiziksel ve zihinsel engeller, sağlık sorunları, duygusal sorunlar, yüksek miktarda sağlık harcamaları, alkolizm, uyuşturucu madde bağımlılığı, kalabalık aileler, otomasyon nedeniyle işten çıkarılma, mesleki beceri eksikliği, düşük eğitim seviyesi, kadının geçindirdiği çocuklu haneler, etnik ayrımcılık, sabıkalı ya da deli olarak etiketlenme, kumar, boşanma, terk edilme ya da eş kaybı, sınırlı iş olanakları olan bölgede ikamet etme, cinsiyet ayrımcılığı, eksik istihdam, sabit geliri olanlar için yaşam maliyetlerindeki artışa paralel olarak gelir artışı yapılmaması, çalışma karşılığı ahlaki değerler” şeklinde ayrıntılı olarak açıklamaktadır. Zastrow’un çalışmasını da göz önünde bulundurarak yoksulluğu nedenlerini genel olarak “gelirin adaletsiz dağılımı, işsizlik, eğitim, göç, sosyal yardımlar, hane büyüklüğü, nüfus artışı” biçiminde sıralayabiliriz (Zastrow, 2013, s. 177; Daşlı, 2015, s. 139).

Yoksulluk bir olgu olarak iktisadi boyutuyla birlikte sosyal, ahlaki, siyasal ve kültürel boyutları da içeren karmaşık bir yapı arz eder. Yoksulluğun bu farklı boyutları, mücadele için gereken araçların da çok çeşitli olmasını sağlamaktadır. Farklı boyutlara ilişkin amaçların ve amaca ulaşmak konusunda fayda sağlanan araçların çok çeşitli oluşu, her dünya görüşünün yoksulluk olgusuna farklı yaklaşmasına neden olmaktadır. Bu durum, yoksulluğun tanımı konusunda bir uzlaşma sağlanmasını güçleştirmektedir. Kişiler, yoksulluğu sahip oldukları siyasal ideolojilerine göre tanımlamaktadır. Kimileri yoksulluğu, sistemin yapısından, adaletsizliğinden ve işleyişinden kaynaklanan güç ve servet dağılımındaki eşitsizliğin bir sonucu olarak tanımlar. Bu tanımlama daha çok sol ideolojilerce yapılmaktadır. Bazıları ise yoksul olarak tanımlanan kişilerin, eğitimsizlik, beceri ve kapasite gibi bireysel nitelik ve yeteneklerinin eksikliği nedeniyle ortaya çıkan fırsatlardan yararlanamama durumu olarak ifade etmektedirler (Sönmez, 2002, s. 28).

Yoksulluk hesaplamalarında toplumsal refahın dengeli dağılıp dağılmadığını ortaya koyan temel gösterge gini katsayısıdır. Gini katsayısı kısaca gelir dağılımındaki eşitsizliği ifade eder. TÜİK’in 2018 yılı ölçümlerine göre Türkiye’de gini katsayısının değeri 0,408 dir. Gini katsayısının 0-1 arasında değer aldığı ve 1’e yaklaşıkça gelir eşitsizliğinin arttığı düşünüldüğünde (Van de Ven, 2001, s. 5) Türkiye’de zengin ile yoksul arasındaki seviyenin ortalama bir düzeyde olduğu belirtilebilir. TÜİK verilerine göre Türkiye’de en zengin %20’lik grup toplam gelirin neredeyse yarısını (%47,6) alırken, en yoksul kesim toplam gelirin sadece %6,1’ini alabilmektedir. En zengin grup en yoksul kesimden yaklaşık olarak 8 kat daha fazla toplam gelirden pay almaktadır. OECD ülkeleri ve Türkiye’de yoksulluğa ilişkin yapılan hesaplamalarda göreceli yoksulluk kullanılmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumunun 2019 yılı verilerine göre göreceli yoksulluk oranı Türkiye için %21 seviyesindedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019) Hesaplama eşdeğer hanehalkı kullanılabilir geliri medyan değerinin %60’ı yoksulluğu sınırı olarak alınmaktadır.

2.2. Sosyal Yardım

Asgari geçim ihtiyacını karşılama konusunda yeterli gelir kaynaklarına sahip olmayan kişilerin toplumsal dışlanmaya maruz kalmasını önlemek ve toplumla bütünleşmesini sağlamak amacıyla kamu tarafından kişilere doğrudan sağlanan gelir transferi sosyal yardım olarak nitelenebilir. Sosyal yardımlar kamu gelirlerinden karşılanmaktadır. Sosyal yardımlar kişinin zorunlu ihtiyacının geçici karşılanmasını sağlayan ve genel olarak maddi veya maddi olmayan yardımlardan oluşmaktadır. Çengelci, sosyal yardımı, “*bir sosyal güvenlik yöntemi ve bir sosyal hizmet alanı olup kendi ellerinde olmayan nedenlerle, mahalli ölçüler içerisinde asgari seviyede dahi geçinme imkânları olmayan bireyleri yoksulluk araştırmalarına dayalı olarak en kısa zamanda kendilerine yeter hale getirme amacı taşıyan, tek taraflı olarak karşılıksız yapılan nakdi ya da aynı nitelikteki destek sağlayıcı kamusal faaliyetler bütünü*” şeklinde tanımlamaktadır (Çengelci, 1993, s. 10).

Sosyal yardımlar genel olarak kamu kurum ve kuruluşlarınca karşılığında prim alınmadan yapılan aynı ve nakdi yardımlardan oluşmaktadır. Sosyal yardımların ana fonksiyonu kişinin içinde bulunduğu maddi imkânsızlığı ortadan kaldırmaktır (Barrientos, 2013, s. 45). Sosyal yardım kişinin temel ihtiyaçlarını kendisi karşılayabilecek bir konuma gelmesi, çalışabilmesi, üretim faaliyetlerine dahil olabilmesi buna karşılık gelir elde etmesi için bir kıvılcım vazifesi görür. Bu anlamda sosyal yardımların amacı faydalanicıların ivedilik gerektiren temel ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Acil ihtiyaçlar karşılandıktan sonra sosyal yardımın sürekli olarak yapılması kişiyi çalışmaktan alıkoyabilir. Bu anlamda kişinin ekonomik üretime dâhil edilmesini amaçlamayan bir sosyal yardım sistemi kamu bütçesi üzerinde ciddi bir yük oluşturabilir (Ceren ve Erdem, 2018, s. 9).

Sosyal yardımın kişiye sağlanmasında belirleyici olan kişinin muhtaçlık durumudur. Kişinin maddi olarak sosyal yardım alabilecek nitelikte olup olmadığı muhtaçlık tespitiyle anlaşılabilir. Yoksullara uygulanan sosyal yardım programları düşük gelirli kesime destek amacı taşımaktadır. Bu yardımlar, parasal yardımlar, burslar vb. doğrudan nakdi yardımları ve konut yardımı, öğrencilere dağıtılan gıdalar vb. aynı yardımları içermektedir. Farklı durumda olan kişilere farklı yardımı içeren dikey eşitlik saikine dayalı bu tür programların gelir dağılımı üzerindeki olumlu etkisi yüksektir (Barr, 1992, s. 792). Koşullu nakit transferler ya da şartlı nakit yardımı olarak bilinen yardımlar son yıllarda en sık kullanılan yardımlardır. Bu yardımlar gelişmiş ekonomilerde ve gelişmekte olan ülkelerde emek arzı üzerinde olumsuz etki ortaya çıkarmadan kullanılabilen yardımlardır. Hedef ulaşma konusunda en başarılı olan programlardan birisidir (Grosh vd., 2008, s. 18). Fakat sosyal yardımlar, eğitim ödeneği, yaşlılara yönelik gelir destekleri, çocuk yardımı konut yardımı, işsizlik sigortası vb. gelir testi yapılması sonucu sağlanan yardımlar düşük gelirli işgücü üzerinde yüksek gelirli kesimlere oranla emek arzında daha fazla azalmaya neden olabilmektedir. Bu nedenle gelir dağılımı açısından adaletsizliği artırabilir (Meyer, 2002, s. 12).

Sosyal yardımların sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi etkilerine ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Kimi görüşler sosyal yardımların gerekli olduğunu, bu yüzden sonuçlarının da olumlu yönler barındırdığını ortaya koyarken, bazı görüşler ise sosyal yardımların olumsuz yanlarının daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal yardımların yapılması yönünde görüş bildirenler özellikle sosyal yardımların ekonomik ve sosyal etkilerine yönelik gerekçeler ortaya koymaktadır. Bu gerekçelerden en temel olanı sosyal yardımların sosyal güvenlik açıklarını kapatıcı etkisidir. Sosyal yardımlar işsizlik sigortası, işsizlik maaşı vb. yardımların yapılmasından sonra kişinin yine de muhtaçlık durumundan çıkamaması halinde sosyal güvenliği tamamlayıcı bir rol üstlenmektir. Sosyal yardımların olumlu yönlerinden bir diğeri kişilerin tasarruf sağlamasına imkân vermesidir. Eldeki sınırlı imkanlarla elde edilen gelir, ihtiyacın en şiddetli olduğu anda harcanarak en yüksek marjinal sosyal fayda sağlanmaktadır. Son olarak, sosyal yardımlar kişinin maddi yoksunluk psikolojisinden kurtulmasını sağlayarak onların ruh sağlığını korur. Toplumsal düzenin ve barışın korunmasını sağlar. Kişinin muhtaçlığa binaen suç işleme isteğini ortadan kaldırır (Clasen, 2012).

Sosyal yardımların finansmanı, yardım sağlanacak kişi sayısı, her kişiye verilecek olan parasal tutarın belirlenmesi gibi konular için temel sorundur. Bu anlamda, yoksulluğu azaltmak ve hatta ortadan kaldırmak için hükümetlerin en çok kullandığı araç sosyal yardımları da kapsayan kamu harcamalarıdır. Sorunun çözümü için yeterli finansman yeterliliğinin bulunması zaruridir. Bu anlamda, en gelişmiş toplumlarda bile var olan bu sorunun çözümü için devlet gibi müdahale araçları çok çeşitli olan yapıların sorumluluk üstlenmesi gerekmektedir. Yoksulluğun düzeyi ne olursa olsun, mücadele için büyük ölçüde kamu harcaması yapılması gerekmektedir. Fakat mücadele sürekli olarak kaynak aktarımı şeklinde bir ekonomik fonlanmadan ziyade kamu bazı toplum kesimlerini devlete aktarılacak gelirden muaf tutma

şeklinde de kendini gösterebilir. Bu noktadan hareketle, günümüzde kamu gelirlerinin yoksullukla mücadelede benzer amaçlar için kullanıldığı görülmektedir (Sariso ve Koç, 2010).

2.3. Türkiye’de Sosyal Yardım Faaliyetleri

Türkiye’de sosyal yardım alanında akrabalık, komşuluk ilişkilerine dayanan geleneksel bir yapı mevcuttur. Kişinin acil ihtiyaç duyduğu kişisel gereksinimlerinin toplum içinde dayanışma ile karşılanması yaygın bir uygulama örneğidir. Türkiye’de sosyal yardım hizmetlerine ilişkin genel bakış açısını anlamak için öncelikli olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına bakmak gerekir. Anayasanın Başlangıç hükümlerinde sosyal adalet kavramından bahsedilmektedir. Anayasanın 2. Maddesi “*Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir*” şeklindedir. Anayasanın 41 ile 65 arasındaki maddeler Sosyal ve Ekonomik Haklara ilişkin hükümlerden bahseder. Anayasa hükümleri dışında sosyal yardıma ilişkin çok sayıda kanuni düzenleme bulunmaktadır. Gelir Vergisi Kanunu, Sosyal Sigortalar Kanunu, Vakıflar Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu, Belediye Kanun, Büyükşehir Belediyesi Kanunu gibi çok sayıda kanunda sosyal yardımlara ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Sonuç olarak, Türkiye sosyal yardım faaliyetlerinin yerine getirilmesi konusunda yeterli hukuki altyapı ve güvenceye sahiptir.

Merkezi kurumlar, yerel kuruluşlar, Sivil Toplum Kuruluşları (STK), hayırseverler gibi çok sayıda aktör sosyal yardım hizmetleri konusunda faaliyet göstermektedir. Bu kurum ve kuruluşlar kendi yetki kanunları çerçevesinde sosyal yardım yapmaktadır. Türkiye’de yoksullara yapılan sosyal yardımlarda asıl görevli kamu kurumu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarıdır. SYDV’ler tüm il ve ilçe merkezlerinde faaliyet göstermektedir. Türkiye’de mevcut durumda 1003 adet SYDV bulunmaktadır (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü [SYGM], 2020). Karar organları mütevelli heyeti olup gelirleri Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşmayı Teşvik Fonundan sağlanmaktadır. Sosyal yardımlardan yararlanmanın en temel şartı muhtaçlıktır. Türkiye’de sosyal yardım alanında faaliyet yürüten kurum ve kuruluşlar farklı muhtaçlık tespiti yöntemleri kullanmaktadır. Bazı kurumlar kişinin muhtaçlık durumunun tespitinde objektif kıstaslar kullanırken bazıları ise herhangi bir kıstas kullanmamaktadır. Kişinin göreceli olarak yoksulluk içinde yaşaması yeterli görülmektedir. Muhtaçlık tespitinden sonra kişiye yapılacak sosyal yardım tutarının ne kadar olması gerektiği veya sosyal yardımın kişiye nasıl yapılması gerektiği sosyal yardımı saplayan kuruluşlar açısından farklılık göstermektedir. Örneğin, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından kişiye sağlanan kömür yardımları aynı yapılmaktadır. Kömür yardımının hangi miktarda yapılacağı hane ziyareti ile kararlaştırılır. Yaşlılık maaşı nakdi olarak ödenen ve tutarı Türkiye genelinde eşit olarak belirlenen bir sosyal yardım türüdür. SYDV’ler tarafından sağlanan yardımların şekli, tutarı, başvuru koşulları, başvuru evrakları ve ne kadar sürede ödeneceğine ilişkin konular ulusal ölçekte aynıdır. Bu yardımlara ilişkin hükümlerin birçoğu yasal düzenlemelerle belirlenmiştir. Fakat tutara ilişkin hükümler, hükümetin idari kararlarına bağlı olarak belirlenmektedir. Nakdi sosyal yardımlara ilişkin artışlarda genel olarak bir önceki yılın enflasyon artış oranı baz alınmaktadır.

2019 yılında yapılan toplam sosyal yardım harcama tutarı 55 milyar Türk lirasıdır. Sosyal yardımların Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya oranı %1,24 ‘e yükselmiştir. 2018 yılında bu oran %1,16 şeklindedir. Sosyal yardımlardan faydalanan hane sayısı 3.282.975 olup önceki yıla göre azalma göstermiştir. Toplam sosyal harcama miktarının yaklaşık %70’sini genel sağlık sigortası katılım payı ödemeleri oluşturmaktadır. En düşük sosyal yardım harcaması tutarı ise muhtaç asker çocuklarına yapılan yardımlardır (AÇSHB, 2020).

Kamu kurum ve kuruluşları tarafından yoksullara sağlanan bazı yardımlar nakdi bazıları ise aynı yapılmaktadır. Aile, eğitim, sağlık, özel amaçlı yardımlar, yaşlı ve engelli yardımları başlıca sosyal yardımlardır. Bu yardımların önemli bir kısmı SYDV’ler tarafından yerine getirilmektedir. Muhtaçlığı tespit edilmiş kişiler yardım için gerekli olan şartları taşıyorsa yapılan başvurunun değerlendirilmesi neticesinde kendisine sosyal yardım yapılmaktadır. Bir kişi aynı anda birden fazla yardımdan faydalanabilir. Bazı yardımlardan faydalanmak için genel, bazıları için ise özel şartlar söz konusudur. Örneğin gıda yardımları için hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3’ünden az olma şartı aranırken, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımlarda eşinin vefat etmiş olması yardım alması için yeterli koşul olarak görülmüştür. Ayrıca bazı yardımlar herkese verilirken, bazıları ise sadece şartları taşıyan muhtaç kişilere verilmektedir. Örneğin doğum yardımından faydalanmak için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı veya mavi kart sahibi olmak yeterlidir. Buna karşın kişinin sosyal konut yardımından faydalanması için sosyal güvenceye sahip

olmaması, muhtaç olması ve hane içinde kişi başına düşen gelirin asgari net ücretin 1/3'ünden az olması gerekmektedir (SYGM, 2020).

Tablo 1. Türkiye’de Kamu Tarafından Nakdi Sağlanan Sosyal Yardımlar ve Tutarları (Milyon TL) 2018, 2019

Yardımanın Türü	2018	2019
Aile Yardımları		
Gıda Yardımları	263,02	263,15
Barınma Yardımları	39,17	45,7
Eşi Vefat Etmiş Kadımlara Yönelik Yardım	737,2	376,9
Muhtaç Asker Ailelerine Yapılan Yardımlar	178,2	121,2
Öksüz ve Yetim Yardımı	58,4	52,2
Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı	8,9	4,2
Doğum Yardımı	506,4	477,4
Elektrik Tüketim Desteği (ETD)	0	686,5
Sağlık Yardımları		
Şartlı Sağlık Yardımı (Sağlık ve Gebelik)	398,46	406,69
Engelli İhtiyaç Yardımı		
Genel Sağlık Sigortası (GSS) Prim Ödemeleri	8.973,991	12.118,762
Kronik Hastalığı Nedeniyle Cihaza Bağımlı Olan Hastalara Elektrik Fatura Bedeli ve Kesintisiz Güç Kaynağı Desteği	17,961	172,375
Kronik Hastalara Yönelik Yardım Programı	19,91	38,48
Çoklu Doğum Yardımı	0	26,2
Genel Sağlık Sigortası Katılım Payı Ödemesi		38.992.601
Eğitim Yardımları		
Şartlı Eğitim Yardımı	643,10	614,46
Öğle Yemeği Yardımı	805	962
Ücretsiz Ders Kitabı	350	881
Öğrenci Taşıma Barınma ve İlaşe Yardımı	-	746,401
Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması	368,75	692,00
Özel Amaçlı Yardımlar		
Afet/Acil Durum Yardımları		18.750,945
Aşevleri	33,28	45,28
Terör Zararı Yardımları	62,0	34,3
Yabancılarla Yönelik Sosyal Uyum Yardımı (SUY) Programı	2.118	2.711
Yaşlı ve Engelli Yardımları		
Yaşlılık Aylığı		5.574,082
Engelli Aylığı		1.272,82
Engelli Yakını Aylığı		509,13
Silikozis Hastalarına Yapılan Yardımlar		3.758,32
Evde Bakım Aylığı	6.675,740	7.988,803

Kaynak: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2019 Yılı Faaliyet Raporu, 2020

Sosyal yardım uygulamalarının Türkiye’de genel olarak aile yardımları şeklinde gerçekleştiği söylenebilir. Özellikle, aile yardımları birçok ekonomik ve toplumsal risk durumunda önemli işlevler üstlenmektedir. Türkiye’de, aile, komşuluk, akrabalık, dostluk ve hemşerilik ilişkileri çerçevesinde yürütülen sosyal yardım uygulamalarına ilişkin iki temel farklı yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımların ilki 1980 sonrasında yürütülen neoliberal iktisadi politikaların sonuçlarına ilişkindir. Bu dönemde, iş gücü piyasasının farklılaşarak resmi olmayan ilişkilerin yaygınlaştığını, özelleştirme süreçlerine bağlı olarak güvenli istihdamın azaldığı söylenebilir. Küresel ekonomik ilişkilerin tüm dünyada kendisini göstermesi, enformel olarak sosyal yardım uygulamalarını gerçekleştiren aile, dindaşlık, akrabalık, komşuluk, aynı etnisiteye tabi olma ve hemşerilik bunların birbirleriyle olan dayanışma ilişkilerini zayıflattığı söylenebilir (Buğra ve Keyder, 2006).

Türkiye’de sosyal yardım ve hizmet faaliyetleri neredeyse tüm merkezi ve taşra kurum ve kuruluşlarının faaliyet alanına dâhil edilmiştir. Türkiye’de kamu eliyle uygulanmakta olan sosyal yardım ve hizmet faaliyetlerinin tek bir kurum tarafından yapılması yerine çeşitli kurumlar tarafından yapılması sosyal hizmetlere ilişkin kaliteyi sorgulanır hale getirmiştir. Bu nedenle, farklı devlet kurumları ve kuruluşları tarafından uygulanmakta olan sosyal yardım ve hizmet faaliyetlerinin tek bir çatı altında toplanması sosyal yardım için ayrılmış olan bütçe kaynaklarının da etkin kullanılmasını sağlayarak sosyal yardım alanında insana yarıyor ve sürdürülebilir faaliyet alanlarının geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Sosyal yardım faaliyetlerinin birden fazla kurum tarafından sağlanması, sosyal yardıma ihtiyaç duyan kesimlerde de kafa karışıklığına neden olmaktadır. Yani hem arz hem de talep boyutuyla sosyal yardımlar konusunda tam bir

keşmekeşlik durum yaşanmaktadır. Sosyal devlet olmanın gereği olan sosyal yardım hizmetlerinin kurumsal olarak icracı örgütlerce yerine getirilmesi gereklidir. Böylece yararlanıcıların talep hakkı hak temelli olarak karşılık bulacaktır (Kesgin, 2012). Sosyal yardım faaliyetleri merkezi kurumların yanında yerelde çeşitli kuruluşlar ve gönüllü yapılar tarafından da yerine getirilmektedir.

3. BELEDİYELERİN SOSYAL YARDIM FAALİYETLERİNE İLİŞKİN LİTERATÜR ÖZETİ

Türkiye’de belediyelerin sosyal yardım faaliyetlerine ilişkin yapılmış çok sayıda akademik çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda ağırlıklı olarak Belediyelerin mevcut sosyal yardım uygulamalarına ilişkin çalışma yapılmıştır. Literatürde işlenmiş konular genel olarak belediye hizmetlerinin performans algısı, aile yardımları, sosyal belediyecilik anlayışı, sosyal politika uygulamaları, belediyelerin spor ve engellilere yönelik çalışmaları, kent yoksulluğunun önlenmesinde sosyal belediyecilik vb. konu başlıkları şeklindedir. Bu bölümde belediyelerin sosyal yardım çalışmalarına ilişkin uygulamada karşılaşılan sorunlara ilişkin literatür özetine değinilmiştir.

Ersöz (2011) yaptığı çalışmada belediyelerin seçilmiş ve halka en yakın yönetim birimler olduğunu bu durumun yerelde sosyal yardımlar konusunda denetim ve koordinasyon kolaylığı sağladığını, uygulamaların başarıya ulaşma şansını arttırdığını ve yerelde bu amaçla daha fazla bağış toplanmasını sağladığını belirtmiştir. Fakat yereldeki sosyal yardım uygulamalarının kayırmacılığa açık olduğunu, sosyal yardımlardan faydalanma yönüyle belirlenmiş standartların olmadığını/varsın da buna uygun davranılmadığını, sosyal yardımlarda sürekliliğin olmadığını, sosyal yardım konusunda yeterince kurumsallaşma sağlanmadığını ve izleme ve denetim faaliyetlerinin yetersiz olduğunu ortaya koymuştur.

Kerman ve Çiçek (2009) belediyelerin sosyal yardım hizmetlerinden yararlanan bireylerin algısına yönelik yaptıkları çalışmada Isparta Belediyesinin hizmet sunumunda politik ayrımcılık yaptığını, belediye yetkililerinin, muhtaçlık kriterlerinin belirlenmesinde tarafsız davranmadığını, hizmetlerdeki artış nedeninin oy kaygısı olduğunu, bireylerin bu faaliyetlerden yeterince yararlanmadığını ve yapılanların, yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olmadığını ortaya koymuştur.

Çetin (2014, s. 197) kamu, sivil toplum kuruluşu, özel sektör temsilcilerine yönelik yaptığı saha araştırmasında katılımcıların “%26,9’unun merkezi yönetimin (ASPB), %19,6’sının belediyelerin, %19,6’sının sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının, %11,5’inin il özel idarelerinin, %8,5’inin özel sektörün” sosyal yardımlar konusunda ana aktör olarak belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir (Çetin, 2014, s. 181). Yine aynı çalışmada katılanların %63,6’sı merkezi yönetimin belediyelerin sunacağı sosyal yardım hizmetlerini etkin denetleyemeyeceğini belirtmiştir.

Tiyek (2014, s. 53) Belediyelerin sosyal yardımları yaparken hangi kriterlere bağlı olarak uygun yararlanıcı belirledikleri, kişi başına dağıtılan sosyal yardım tutarının hangi ölçütlere göre belirlendiği, yıllar itibarıyla sosyal yardımlar için ayrılan bütçe miktarının rakamsal olarak ne kadar olduğu, yararlanıcılara ait sosyal yardıma ilişkin verilerin diğer kurumlarla paylaşılıp paylaşılmadığı konuları tartışmaya açık niteliktedir. Ayrıca belediye yönetimlerinin sosyal yardım yararlanıcılarını belirlerken “hak temelli bir yaklaşım” yerine daha çok “klientalist ve nepotist” bir anlayışla hareket ettiği görülmektedir. Çünkü, belediyeler siyasal nitelikte yönetim kurumlarıdır. Seçim mekanizması belediye kurumuna siyasi bir kimlik kazandırmaktadır.

Ünal ve Caner (2014, s. 46) sosyal belediyecilik üzerine yaptıkları çalışmada yoksullara yapılan yardımlarda kimlerin hangi oranlarda yararlanacağını belirlenmesinde hizmet birimlerinin tarafsız olması gerektiğini ve partizanca hareket etmemelerinin yardımların hakkaniyetli dağıtımında olmazsa olmaz olduğunu belirtmiştir. Aksi durumda yoksulluğun yerelde daha da artacağı bir sürecin başlayacağı ifade edilmiştir.

Bingöl ve Ömürgönülşen (2018, s. 22) Türkiye’nin yedi bölgesinde yer alan yedi büyükşehir belediyesinin sosyal yardım uygulamalarını ele almış, çalışmanın neticesinde belediyelerde sosyal hizmet ve sosyal yardımların fonksiyonel olarak ayrılması gerektiği dile getirilmiş, sosyal desteğe ilişkin kurumsal örgütlenmede sosyal hizmetin öncelikli olmasının uygun olacağı, sosyal yardımların ise sosyal hizmeti tamamlayıcı bir unsur olarak değerlendirilmesinin yerinde olacağı belirtilmiştir.

Sayıştay tarafından hazırlanan 2019 Yılı Dış Denetim Genel Denetim Raporunda mahalli idarelere ilişkin olarak “denetimlerde, belediye meclisi kararına istinaden gerçekleştirilen herhangi bir ortak hizmet

projesi olmaksızın bazı sivil toplum kuruluşlarına bakım onarım hizmeti sağlandığı, muhtelif aynı yardımlar yapıldığı, bu kuruluşların düzenlediği çeşitli organizasyonlar için belediyelere ait otobüs, minibüs gibi araçların bedelsiz tahsis edildiği araç kiralandığı, idare mülkiyetindeki kültür merkezi, konferans salonları vb.nin ücretsiz kullandırıldığı, bahse konu organizasyon masraflarının belediye bütçesinden karşılandığı ve bu kuruluşlara doğrudan nakdi yardımlarda bulunulduğu” tespit edilmiştir (Sayıştay, 2019).

4. BELEDİYELERİN YOKSULLUKLA MÜCADELEDE SOSYAL YARDIM FAALİYETLERİ

Türkiye'nin idari yapısı merkezi kurumlar ve yerelde faaliyet gösteren kuruluşlardan oluşmaktadır. Merkezin yereldeki çalışmaları kendilerine bağlı taşra teşkilatınca yerine getirilmektedir. Bazı kamu hizmetleri de merkezin hiyerarşik yapısına dahil olmayan kamu organlarınca yerine getirilmektedir. Bu organlar, kamu hizmetlerinin yer yönünden yerinden yönetim esasına uygun olarak yürütülmesi amacıyla oluşturulan yerel yönetimlerdir. Yerinden yönetim, Türkiye'nin farklı coğrafi alanlarında benzerlik göstermeyen yerel ve ortak ihtiyaçların karşılanması, kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi ve topluma ilişkin temel sorunların çözümü konusunda mahalli özerkliğe sahip, karar organları seçimle işbaşına gelen, vatandaşın bölgesel kararların alınmasına katılımının ve kararların uygulanmasında denetiminin öngörüldüğü, yerel halkın birbirini tanımasını olabilir kılan, halk arasında yakın ilişkilerin kurulduğu bir mahalli örgütsel yapıyı içeren yönetim yapısıdır (Bozlağan ve Demirkaya, 2008, s. 29; Aydemir, 2002, s. 39).

Yerel yönetimler merkezi yönetimle birlikte vatandaşlara yönelik kamu hizmetinin yerine getirilmesini sağlayan kuruluşlar olarak geniş anlamda sosyal politikanın çalışma alanına giren hizmetlerin sağlanmasında görevli kılınmışlardır. Sosyal politikanın çalışma alanı toplumsal yaşam olup toplumsal hayatta meydana gelen, toplum yaşamına dair politikanın ilgililik kapsamına giren bütün sorunlarla ilgilenir. Özellikle, kendi beşerî kaynaklarıyla toplum yaşamına ayak uyduramayacak şekilde maddi yoksunluk yaşayan korunmaya muhtaç kişiler için koruyucu, kollayıcı, güçlendirici, sosyal adaleti ve eşitliği sağlayıcı bir fonksiyonu olduğu ifade edilebilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde sosyal politikanın çalışma göstereceği en belirgin konu yoksulluk, sosyal yardım vb. ekonomik faaliyetlerin toplum içindeki etkileri ve sonuçlarına bağlı olarak ortaya çıkan sosyal olgu ve olaylardır (Akdoğan, 2006, s. 15).

Ekonomik anlamda homojen bir toplumun kendiliğinden oluşmaması ve eşitleyici politikaların da bu eşitliği sağlamada etkisiz oluşu nedeniyle yerel yönetimlerin kısa, orta ve uzun vadede toplumun dezavantajlı kesimlerini sosyal yardım benzeri araçlarla desteklemede aktif olarak rol oynaması sosyal belediyecilik olarak da nitelendirilir (Kesgin, 2012, s. 45). Sosyal Belediyecilik, ayrıca, işi olmayan, çalışmayacak durumda olan kişilere ve yardıma muhtaç kimsesizlere yardım edilmesi, sosyal yardımlaşmanın, dayanışmanın ve bütünleşmenin sağlanması ile sosyal ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi için ihtiyaç duyulan altyapı çalışmalarının hazır hale getirilmesini sağlar. Akıllı politikalar uygulamasını öngören; bireyler ve toplumsal gruplar arasında zayıflayan sosyal güvenlik algısını iyileştirerek sosyal adaleti ve eşitliği güçlendirmeye dönük yerel yönetimlere sosyal kontrol işlevi yükler. Sosyal belediyecilik pratiği, yerel yönetimlerin çalışma ve sorumluluk alanlarını genişletmektedir. Bu anlayış, belediyelerin sadece altyapı, imar, ulaşım, temizlik vb. hizmetleri yerine getiren bir idari organizasyon olmadığını, bu faaliyetlerin çok daha ötesinde bir işleve sahip olduğunu göstermektedir. Sosyal belediyeciliği sadece maddi anlamda muhtaç durumda olan yerel yönetim sakinlerine yapılan parasal destek, giyim, gıda, yakacak ya da barınma olanaklarıyla sınırlamamak gerekir. Yerel halkı sosyalleştirme, onları mobilize etme, yönlendirme, rehberlik etme; yardım sağlama, koruma, sosyal kontrol ve rehabilitasyon ile gözetme; yatırım gibi pek çok fonksiyona sahiptir (Zengin ve Öztaş, 2009).

Belediyeler mahalli idareler arasında sayıca en fazla olan ve tüm il ve ilçe merkezlerinde örgütlenmesi var olan yerel yönetim birimleridir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda belediye, “belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanmaktadır. Belediye Kanunu'nun 14. maddesinde “Belediyelerin Görev ve Sorumlulukları” başlığı altında mahalli müşterek nitelikte olması kaydıyla belediyelerin sosyal hizmet ve yardım faaliyetleri yürütmesi gereğinden bahsedilmiştir. Yine aynı kanunun 38. maddesinde “bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilere yönelik hizmetleri yürütmek ve engelliler merkezini oluşturmak” belediye başkanının görevleri arasında sayılmıştır (Belediye Kanunu, 2005). 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda da benzer hükümler yer almaktadır. Örneğin, kanunun 24. maddesinde “dar gelirli, yoksul, muhtaç ve

kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar” büyükşehir belediyelerinin giderleri arasında yer almaktadır (Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004).

Belediyeler, sosyal politikaların oluşturulması ve bu politikaları etkin bir şekilde uygulamaya ilişkin yapılan çalışmalarda yerel yönetimlerin merkezi yönetime göre daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Eğitim, sağlık, sosyal hizmet ve yardım gibi konularda özellikle belediyeler hem coğrafi hem de hizmet sağlama isteği açısından mahalli sorunların tespit edilmesinde ve bu sorunların çözümlenmesinde merkeze göre daha etkindirler. Ancak belediyelerin sosyal politikaları uygulamalarındaki bu etkinliği önemli ölçüde güçlü mali yapılarına ve merkezi yönetimin refah devleti politikalarına bağlıdır (Ersöz, 2011).

Belediyelerin de yoksullukla mücadelede en önemli sosyal politika aracı sosyal yardımlardır (Aydın, 2008, s. 1). Türkiye’de belediyelerin de yoksullukla mücadelede temel amacı eldeki sınırlı politika aracı vasıtasıyla yoksul toplum kesimlerinin asgari ihtiyaçlarını gidererek sürdürülebilir bir hayat standardına erişmelerini sağlamaktır. Belediyelerin sosyal yardımları genel olarak hane bazlı verilmektedir. Yani bir hanede sadece bir kişi sosyal yardım almak için başvuru yapabilir. Belediyelerin uygulamaları farklılık gösterse de başvuran hanede memur, çalışan varsa veya başvuran esnaf ise kendisine sosyal yardım verilmemektedir (Karagöl vd., 2013).

Belediyelerin muhtaçlara en çok sağladığı yardımlar şöyledir (Mermer vd., 2016).

- *“Gıda ve erzak yardımları*
- *Muhtaç ailelerin öğrencilerine sağlanan kırtasiye yardımı*
- *Yoksul ailelere dönük giyecek yardımları*
- *Gazilere ve şehit yakınlarına yapılan yardımlar*
- *İhtiyaç sahiplerine yapılan tıbbi araç ve ilaç yardımı*
- *Kış mevsimi için odun ve kömür yardımları*
- *Muhtaç asker ailelerine verilen yardımlar*
- *Öğrenim gören öğrenciler için nakit belediye bursu*
- *Öğrenciler için servis aracı sağlama ve okul yardımları*
- *Yoksul ailelere mama ve bebek bezi yardımı*
- *Muhtaç aileler için nakit desteği*
- *Muhtaç ailelere kira yardımı*
- *Engelli yardımları*
- *Genel birtakım giderler için aylık yükleme yapılan yardım kartları”*

Sosyal yardım uygulamaları belediyeden belediyeye farklılık gösterebilmektedir. Örneğin İstanbul Büyükşehir Belediyesi sosyal amaçlı nakdi yardımların yanında, ev, giyim eşyası, eğitim yardımları ile evsizlere yardım sağlamaktadır. Çeşitli nedenlerle İstanbul’a gelen fakat ekonomik, sosyal ve kültürel olarak şehirde tutunamayan ve memleketine dönebilecek maddi kaynağa sahip olamayan ailelere verilen tersine göç hizmeti ile ilde ikamet eden genç üniversitelilere verilen yardımlar da genel yardım faaliyetlerinin dışında belediyenin özel yardım uygulamalarıdır. Ankara Büyükşehir Belediyesinde genel yardımlardan farklı olarak ulusal ve uluslararası afetler için sosyal yardım ödeneği ayrılmıştır. Bursa Büyükşehir Belediyesinde eğitim, sağlık, gıda ve ev eşyası gibi genel sosyal yardımların ağırlığı daha fazladır. Tüm belediyeler sosyal yardım faaliyetleri yürütmekle birlikte yardım faaliyetlerine getirilen en temel eleştiri, sadece belediye yönetimlerinin kendisiyle benzer siyasi ideolojiyi sahip, belediye başkanının seçildiği siyasi partiyi destekleyen kişi ve ortak çalışma yaptıkları sivil toplum kuruluşlarına yardım yapıldığı yönündedir.

Belediyelerin sosyal yardım uygulamaları belediyelerin büyükşehir olup olmadıklarına, bütçelerine, gelir kaynaklarına ve yardıma muhtaç hanelerin sayısına, yerel halkın ekonomik ve sosyal durumlarına göre değişiklik göstermektedir. Belediyelerin vermiş oldukları yardımlar türüne göre değerlendirildiğinde yakacak, gıda, giyecek, sağlık hizmetleri yardımı ile engelli yardımı vb. aynı yardımlar başlığı altında, yoksul öğrencilere eğitimleri için verilen öğrenci bursları, mikro kredi uygulamaları, kişilerin kendi memleketlerine dönüş için verilen geri göç yardımları veya kira yardımları nakdi yardımlar başlığı altında sıralanabilir (Koçak vd., 2017, s. 133).

5. BELEDİYELERDE KLİENTALİST ANLAYIŞ

Klientelizm, kamu kaynaklarının kullanımını müşterilik anlayışı içinde kullanarak kendine bağımlı bir kitle meydana getirme olarak tanımlanabilir. Bu kavram bazen patronaj ve himayecilik gibi

kavramlarla aynı anlamı oluşturacak şekilde de kullanılmaktadır. Patronaj kavramı, kamu kaynaklarının ve imkânlarının bazı kesimlere bölüştürülmesi olarak tanımlanabilir. Klientalizm kavramının kendine özgü bir kökeni ve tarihsel gelişimi bulunmaktadır. Klientalizm kavramı, farklı anlamlarda da kullanılabilir. Fakat en genel tanımıyla, siyasal iktidarın paylaşım esaslarına göre sunulan birtakım mallar veya hizmetler karşılığında, bu destek mal ve hizmetlerden faydalanan kişilerden siyasal destek talebinde bulunma süreçlerini ve ilişkilerini barındıran bir tanıma tekabül eder. Siyasal otoritenin amacı, iktidarda kalma gücünü pekiştirerek destek toplamaktır. Bunun için de genellikle kamu imkân ve kaynakları kullanılarak bazı toplum kesimlerine ayrıcalık tanınır. Sunulan destek, mal ve hizmet karşılığında fayda sağlayan kesimlerde iktidara karşı bir minnet borcu düşüncesi oluşur. Bu minnet borcunun yanında destekten yararlanan toplum kesimleri bu ayrıcalıklı durumu devam ettirmek için iktidara sadakat gösterir. Klientalist amaçla sunulan mal ve hizmetler, kimi zaman aynı ya da nakdi birtakım yardımlardan oluşmaktadır. Bazen de alınan destek kamusal alanda fırsat kapıları açmaktadır. Bu desteklerden tüm toplum fayda sağlayamaz. Sadece iktidarı besleyen yapılar kazançlı çıkar. Bu nedenle, mevcut iktidar otoritesini güçlendirirken, faydalanan kesimler de maddi ve toplumsal anlamda çıkar sağlar. Yani, kamu kaynaklarından çıkar sağlayan kitleler için karşılıklı bir kazan-kazan durumu söz konusudur. Bu aynı zamanda toplumun geri kalanı için zarar olarak düşünülebilir. Klientalizm, sadece ödüllendirme veya cezalandırma olarak kendisini göstermez. Aynı zamanda gözdağı vermek suretiyle tehdit etme, verilen desteği kesme veya destekten faydalanmadığı durumda cezalandırma yöntemlerine başvurma gibi süreçleri de içerebilir (Özkanan ve Erdem, 2014).

Siyasi popülizmin varlığında yerel siyasiler ve yöneticiler; halka şirin gözükmek için kısa vadeli, günü kurtarıcı politikalar uygulamaktadır. Halkın sorunlarını çözmek, siyasi ikbalini sürdürmek ve toplumda destek ve itibar sağlamak noktasında toplumun taleplerine olabildiğince olumlu cevap verirler (Arıcı, 2015, s. 55). Sorunların çözülmesi klientalist yaklaşımı sona erdireceği için mevcut problemin sürekli olarak karmaşık bir yapıya bürünmesi istenir. Bu anlayış, günümüz hükümetlerinde de en önemli etkisini sosyal yardım faaliyetlerinde göstermektedir. Yardıma muhtaç toplum kesimlerinde iyi bir imaj kazanılması bağlamında sosyal yardım rejiminin geleceği, etkinliği vb. düşünülmeden sosyal korumanın usul ve esaslarına uyulmadan sosyal yardımlar yapılabilir. Özellikle gelişmiş bir demokratik yapının olmadığı, yoksulluğun kronikleştiği, hukuk ve yurttaşlık bilincinin yeterince gelişmediği az gelişmiş veya gelişmekte olan toplumlarda siyasi otoritelerin sosyal yardımı insan hakları bağlamında hak olarak değil de onu siyasi otoritenin yurttaşlara sunduğu bir lütf olarak görmeleri neticesinde siyasi popülizmin genişleyip yaygınlaştığını söylemek mümkündür. Klientalist anlayışta temel hedef yoksulluğu ortadan kaldırmak olması gerekirken; siyasi otoriteler yardıma muhtaç bireylere yapılacak olan yardım tutarını arttırmayı hedefler. Aynı zamanda yardım sağlanacak kişi sayısının artması da iktidarı korumak bağlamında istenilen bir durumdur. Halbuki, bu anlayış toplum kesimleri arasında sorunların daha çarpık ve karmaşık bir hale gelmesine neden olur (Yuvalı, 2018). Sonuç itibarıyla, klientalist politikalar, muhtaçlık, sosyal dışlanma, sosyal koruma ve güvenlik, yoksulluk, etnik ve dini farklılıklar, benzer siyasi tercihler gibi unsurlardan destek sağlarken aynı zamanda bu esasları yeniden üretmeye ve onları sürekli beslemeye yatkındır (Metin, 2011, s. 181).

Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün 2009-2013 yılları için hazırladığı Stratejik Planda mevcut durum analizi başlığı altında “sosyal yardım hizmeti sunan kamu kurumları ile ve sivil toplum kuruluşlarının ortak veri tabanının olmaması, veri paylaşımından kaçınılması, ortak terminolojinin olmaması, sosyal yardım alanında faaliyet gösteren çok sayıda kurum ve kuruluşun olması ve bu durumun yardımlarda mükerrerliğe yol açması, Genel Müdürlük ile sosyal yardım ve hizmet alanında faaliyet gösteren kamu kurumları ile belediyeler arasında işbirliğinin yetersiz olması, buna bağlı olarak sorunların yaşanması, Belediyelerin sosyal yardım faaliyetlerinin Vakıflarla büyük ölçüde benzer olması, Belediyelerin SYDV’ler ve sivil toplum kuruluşlarıyla ortak veri tabanı kullanımına büyük ölçüde karşı olmaları” tehdit olarak sayılmıştır (SYDGM, 2009). Belediyelerin sosyal yardımların kayıt altına alınması fikrine ve ortak veri tabanı kullanımına karşı çıkması, belediyelerin sosyal yardım faaliyetlerinde kayıt dışılığı benimsedikleri, şeffaflığı ve hesap verilebilirliği istemedikleri yönünde ciddi bir kanıt oluşturmaktadır.

Klientalist anlayışı ortadan kaldıracak en temel anlayış hak temelli sosyal politika uygulamalarına geçilmesini sağlamaktır. Hak temelli yaklaşım kişileri hak sahibi, devleti ve devlet dışı kuruluşları ise bu hakları vatandaşlara sağlamada görev sahibi olarak görmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİ

Belediyeler, “sosyal devlet” anlayışının bir gereği olarak, halkın yerel ve müşterek ihtiyaçlarını karşılamakla görevlidirler. Sosyal belediyeçilik uygulamalarıyla kent sakinlerinin refah düzeylerini artırmaya, toplumsal dengeyi kurmaya, sosyal huzuru, esenliği, barışı ve sosyal adaleti sağlamaya çalışarak bölgesel kalkınmaya destek olmaktadır. Sosyal devlet anlayışının yerleşik olduğu günümüzde merkez dışında yerelde yürütülecek faaliyetlerde belediyeler önemli rol oynamaktadır (Toprak ve Şataf, 2017, s. 83).

Türkiye’de kamusal sosyal yardımlar bağlamında kurumsal anlamda dağınık bir yapılanma mevcuttur. Sosyal Yardımlar başta Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları olmak üzere Bakanlıklar, Kredi Yurtlar Kurumu, Vakıflar Genel Müdürlüğü gibi merkez teşkilatı içinde yer alan kurumlar ile belediyeler, üniversiteler, bakanlıkların taşra teşkilatları gibi yerel kuruluşlarca da yapılmaktadır. Sosyal yardım faaliyetlerinin birden fazla kuruluş tarafından yerine getirilmesi yardımların yoksulluk üzerindeki etkinliğini ve etkililiğini azaltmaktadır.

Belediyelerin sosyal yardım faaliyetlerinde şeffaflık ilkesi göz ardı edilmektedir. Belediyeler, belediye başkanının seçimle işbaşına gelmesi ve belediye meclisinin seçimle belirlenmesi yönüyle siyasi kuruluşlar olarak değerlendirilmelidir. Belediye yönetimleri tekrar seçilme ihtimalini güçlendirmek için kendilerine bağımlı bir seçmen kitlesi yaratmak amacıyla kişisel menfaatleri uğruna sosyal yardımları araç olarak kullanmak eğilimindedir.

Belediyeler sosyal yardım faaliyetlerinde başboş, denetimden uzak, hesap verebilirlik ilkesini göz ardı eden kısa vadeli, politik miyopluğu içeren bir anlayışla hareket etmektedir. Belediyelerin sağladığı sosyal yardımların dağıtımını şeffaflık kriterlerine uygun yapılmamakta, sosyal yardımlarda mükerrerlik sorununu ortaya çıkarmakta böylece merkezi bütçe kaynaklarından transfer edilen bu aktarımlar amaca uygun dağıtılmayarak adeta heba edilmektedir. Bu kaynak israfını ve denetimsiz yapıyı ortadan kaldırmak için, kamusal düzeyde sağlanan tüm sosyal yardımlar; faydalanıcıların belirlenmesinden dağıtımına kadar tüm işlemler, sadece bir tek kurum tarafından yerine getirilmelidir. Bu tek kurum belediyeler olmamalıdır. Sonuç olarak, belediyelerin sosyal yardıma ilişkin yetkileri yapılacak kanuni düzenlemeyle iptal edilmelidir.

Makale ile ilgili notlar

Yapılan bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Araştırmanın tüm süreçleri, araştırmanın beyan edilen tek yazarı tarafından gerçekleştirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Y. (2006). Sosyal belediyeçilik. *Yerel Siyaset Dergisi*, (3), 41-50.
- Aktan, C.C. ve Vural, Y.İ. (2002). Yoksulluk: terminoloji, temel kavramlar ve ölçüm yöntemleri. *Hak-İş Konfederasyonu Yayınları*, (5), 39-69.
<http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-yoksulluk.pdf>
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2020). *2019 Yılı Faaliyet Raporu*.
https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/49934/acshb_2019_yili_faaliyet_raporu.pdf
- Arıcı, K. (2015). *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku* (1. baskı). Gazi Kitabevi.
- Aydemir, G. (2002). STK'lar, yerelleşme ve yerel yönetimler içinde, *Yerellik kavramı* (1. baskı, ss. 29-57). Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Aydın, M. (2008). *Sosyal politika ve yerel yönetimler* (1. baskı). Yedi Renk Yayıncılık.
- Aygen, M. (2016). Türkiye'de yoksulluk ve sosyal yardım yaklaşımı üzerine, Elâzığ örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 4(8), 150-179. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.509296>
- Barrientos, A. (2013). *Social assistance in developing countries*. Cambridge Universty Press.
- Barrientos, A. (2016). Justice-based social assistance. *Global Social Policy*, 16(2), 151-165.
<https://doi.org/10.1177/1468018116633576>
- Behrendt, C. (2002). *At the margins of the welfare state* (First Edition). Routledge Revivals Press.
- Belediye Kanunu. (2005, 13 Temmuz). *Resmî Gazete* (Sayı: 5393).
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (2004, 10 Temmuz). *Resmî Gazete* (Sayı: 5216).
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı. (2020). *Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi Raporu*.
https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/2020-Multidimensional-Poverty-Index-MPI.html
- Barr, N. (1992). Economic theory and the welfare state: A survey and interpretation. *Journal of Economic Literature*, 30(2), 741-803. <http://eprints.lse.ac.uk/archive/00000279>
- Bingöl, E. S ve Ömürgönülşen U. (2018). Sosyal belediyeçilik bağlamında Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 27(3), 1-26.
- Bozlağan, R. ve Demirkaya, Y. (2008). Türkiye'de Yerel Yönetimler içinde, *Geleneksel kamu yönetimi yaklaşımı, yeni kamu yönetimi yaklaşımı ve yerel yönetimlere etkileri* (ss. 1-29). Nobel Yayınevi.
- Buğra, A. ve Keyder, Ç. (2006). The Turkish welfare regime in transformation. *Journal of European Social Policy*. 16(3). 211-228. <https://doi.org/10.1177/0958928706065593>
- Ceren, A. ve Erdem, T. (2018). Türkiye'de yoksulluk ve sosyal yardım uygulamaları. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 6-24.
<https://dergipark.org.tr/pub/meusbd/issue/43724/449961>
- Ceren, A. ve Erdem, T. (2019). Kahramanmaraş ili sosyal yardım yönetimi üzerine bir araştırma. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 12(32). 414-451.
<https://doi.org/10.14520/adyusbd.532826>
- Çengelci, E. (1993). Sosyal refahın gerçekleşmesinde sosyal yardımların rol ve önemi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 11(3), 9-34.

- Çetin, H. (2014). *Türkiye’de sosyal hizmetler ve sosyal yardımların yeniden yapılanması üzerine bir değerlendirme* (Yayın Nu. 8080). [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi].
<http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/2538/f9542275-df72-4e6b-8f54-515162b8c109.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Clasen, J. (2012). Avrupa sosyal güvenliğinde değişen ilkeler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (47), 273-313. <https://dergipark.org.tr/en/pub/iusskd/issue/920/10401>
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2020). *2020 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı*.
https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/11/2020_Yili_Cumhurbaskanligi_Yillik_Programi.pdf
- Currie, J. and Gahvari, F. (2008). Transfers in cash and in kind: theory meets the data. *Journal of Economic Literature*, 46(2), 33-83. <https://doi.org/10.1257/jel.46.2.333>
- Daşlı, Y. (2015). Sosyal yardımların sorunlu alanı: muhtaçlık tespiti. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 39 (2), 135-154.
<https://dergipark.org.tr/pub/cumusosbil/issue/4353/59547>
- Ersöz, H. Y. (2011). Sosyal politika- refah devleti-yerel yönetimler ilişkisi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 55(1), 759-775. <https://dergipark.org.tr/pub/iuifm/issue/812/8841>
- Ersöz, H. Y. (2011). *Sosyal politikada yerelleşme* (1. Baskı). İTO Yayınları.
- Grosh, M., del Ninno, C., Tesliuc, E. ve Ouerghi, A. (2008). *From protection to promotion: The design and implementation of effective safety nets*. World Bank.
<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6582>
- Karagöl, E. T., Yıldırım, J., Atan, M., Eralp, A., Güneş, F. ve Sungur, M. (2013). Türkiye’de sosyal yardım yararlanıcılarını belirleyen faktörler. *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15 (1), 1-22.
<https://dergipark.org.tr/pub/gaziuiibfd/issue/28314/300880>
- Kerman, U. ve Çiçek, E. (2009). Belediyelerin sosyal hizmet ve yardımlarından faydalanan bireylerin hizmetlere yönelik algıları: Isparta örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 131-151. <https://dergipark.org.tr/pub/sbe/issue/23196/247775>
- Kesgin, B. (2012). Sosyal politikanın en önemli kurumu: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. *İnsan Hakları Yıllığı*, 41-54. https://makale-detay&Alan=sosyal&Id=AWBFExxdoDuH9Br_dvVU
- Kalaycı, S. (2019). Büyükşehirlerin yoksullukla mücadeledeki rolü: Malatya Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Turkish Studies-Social Sciences*, 14(6), 3158-3171. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.39436>
- Kılıç, R. ve Çetinkaya, Ş. (2012). Türkiye’de yoksullukla mücadelede sosyal yardım stratejileri ve bir model önerisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (34), 93-114.
<https://dergipark.org.tr/pub/dpusbe/issue/4776/65797>
- Koçak, O., Arslan., H ve Eti, S. (2017). Belediyelerde sosyal politika uygulamaları ve Pendik Belediyesi örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7 (12), 119-144.
<https://doi.org/10.26466/opus.311278>
- Mermer, B., Şataf., C. ve Negiz, N. (2016). Türkiye’de sosyal belediyecilik anlayışı: Denizli Büyükşehir Belediyesi örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21 (4), 1299-1322. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sduiibfd/issue/52991/701803>
- Metin, O. (2011). Sosyal politika açısından AKP Dönemi: Sosyal yardım alanında yaşananlar. *Çalışma ve Toplum*, (28), 179-200.
https://app.trdizin.gov.tr/dokumangoruntule?ext=pdf&path=iszyC6h_XyiCkvthyLGCvZDvZl1PA04CvRFI1qcFzbHTjpQCAcfPwCG1C9ySyCNz0sobSdX1PgTxQQAsXA7Ia8i7wZDbjVdlqurUY5ZSNZA=
- Meyer, B. D. (2002). Unemployment and workers compensation programmes: Rationale, Design, Labour Supply and Income Support. *Fiscal Studies*. 23 (1). 1-49. <http://www.jstor.org/stable/24438335>

- Özkanan, A ve Erdem, R. (2014). Yönetimde kayırmacı uygulamalar: kavramsal bir çerçeve. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 179-206. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sbe/issue/23217/247942>
- Üçışık, F. H. (2013). *Sosyal yardımlarda sorunlar ve çözüm önerileri*. Ötüken Yayınları.
- Sarısoy, İ ve Koç, S. (2010). Türkiye’de kamu sosyal transfer harcamalarının yoksulluğu azaltmadaki etkilerinin ekonometrik analizi. *Maliye Dergisi*, 158, 326-348. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/15.Idris_.SARISOY_SelCuk.KOC_.pdf
- Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. (2020). *Stratejik Plan 2009-2013*, <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/GVH96+SYDGMSP0913.pdf>
- Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. (2020). *Sosyal yardım programlarımız*. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yarim-programlarimiz/>.
- Sönmez, M. (2002). *Kriz ve yoksullaşma*. İletişim Yayınları.
- Şener, Ü. (2010). Yoksullukla mücadelede sosyal güvenlik, sosyal yardım mekanizmaları ve iş gücü politikaları. *TEPAV Politika Notu*, 1-22. https://www.tepav.org.tr/upload/files/1271313906r3055.Yoksullukla_Mucadelede_Sosyal_Guvenlik.pdf
- T.C Sayıştay. (10.11.2020). *2019 Yılı Dış Denetim Genel Denetim Raporu*. <https://www.sayistay.gov.tr/tr/?p=2&CategoryId=97>.
- Tiyek, R. (2012). Yerel yönetimlerin sosyal politika uygulamalarındaki rolü: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Yardım Birimi örneği. *Yerel Politikalar Dergisi*, (2), 53-84. <https://dergipark.org.tr/en/pub/yerelpolitikalar/issue/13662/165290>
- Toprak, D. ve Şataf, C. (2017). Türkiye’de sosyal belediyeçilik çerçevesinde sosyal harcamalar üzerine genel bir değerlendirme. *Sayıştay Dergisi*, 28(106), 63-86. <https://jurix.com.tr/article/11066>
- Tuna, O. ve Yalçıntaş, N. (1991). *Sosyal siyaset* (1. baskı). Filiz Kitabevi.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (11.09.2019). *Gelir ve yaşam koşulları araştırmaları ve hanehalkı bütçe araştırmaları*. [Basın Açıklaması]. <https://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?jsessionid=tLKJfn0TkyvqjSWZp3YFhfn9j9RnRvYxP7bFXBR2JQGLv3yr4M2L!270851745?id=30756>
- Ünal, F ve Caner, C. (2014). Yerel yönetimler ve sosyal politikalar: sosyal belediyeçilik. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 49(2), 31-49.
- Van De Ven, J. (2001). National Institute of Economic and Social Research distributional limits and GINI coefficient. *The American Mathematical Monthly*, 117(10), 851-864. <https://doi.org/10.4169/000298910X523344>
- Yaşar, M. R. (2009). Elâzığ yoksulluk haritası projesi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 249-264. <https://silo.tips/download/elazi-yoksulluk-hartasi-projes>
- Yuvalı, E. (2018). Hak temelli sosyal yardım ve klientalizm. *TBB Dergisi*, (135). 383-404. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-135-1761>
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal hizmete giriş* (1. baskı). Nika Yayınları.
- Zengin, E. ve Öztaş, C. (2009). Yerel yönetimler ve sosyal yardımlar: Üsküdar Belediyesi örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16(16), 19-36. <https://dergipark.org.tr/en/pub/spcd/issue/21096/227190>